

BELGISCHE SENAAAT

—
 BUITENGEWONE ZITTING 1954.
 —

—
 VERGADERING VAN 5 MEI 1954.
 —

Wetsvoorstel houdende reglementering in zake
 verkoop op afbetaling.

TOELICHTING

MEVROUWEN, MIJNE HEREN,

België is een van de zeldzame landen waar — behalve in zake verkoop op afbetaling van premie-effecten geregeld bij het koninklijk besluit n° 41 dd. 15 December 1934 — de reglementering van de verkoop op afbetaling nog steeds niet werd ingericht.

Nochtans heeft deze vorm van krediet, waarvan de rol en het belang onder economisch en maatschappelijk opzicht niet kunnen ontkend worden, aanleiding gegeven tot *blijkbare misbruiken*, meer bepaald de uitbuiting van sommige weinig bemiddelde kopers, die aan de verleiding van sommige aspecten van dergelijke verrichting moeilijk kunnen weerstaan.

Verscheidene wetsvoorstellen getuigen van de bezorgdheid deze misbruiken zoveel mogelijk te keer te gaan, zonder dat de normale toepassing van het stelsel van de verkoop op afbetaling zou worden belemmerd of in het gedrang gebracht.

INGEDIENDE WETSVOORSTELLEN :

1° WETSVOORSTEL VAN DE H. SENATOR RONSE DD. 12 DECEMBER 1939 (*Gedr. Stuk*, Senaat, Zitting 1939-1940, n° 24).

Het strekte er toe *twee klaarblijkende misbruiken* in zake verkoop op afbetaling uit te schakelen, te weten :

a) Het beding waarbij de verkoper door de koper er toe gemachtigd wordt, buiten elke rechterlijke tussenkomst om, beslag te doen leggen op één vijfde van het loon en van de werklozensteun van de koper en van ieder lid van zijn gezin waarover hij rechten uitoefent, tot beloop van het verschuldigde bedrag, in hoofdsom en gebeurlijke onkosten.

SÉNAT DE BELGIQUE

—
 SESSION EXTRAORDINAIRE DE 1954.
 —

—
 SÉANCE DU 5 MAI 1954.
 —

Proposition de loi portant réglementation en
 matière de vente à tempérament.

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La Belgique est un des rares pays où — sauf en matière de vente à tempérament de valeurs à lots régie par l'arrêté royal n° 41 du 15 décembre 1934 — la vente à tempérament échappe encore à toute réglementation organisée.

Cette forme de crédit, dont le rôle et l'importance au point de vue économique et social sont indéniables, a cependant donné lieu à des *abus manifestes*, notamment à l'exploitation de certains acheteurs peu fortunés, qui résistent difficilement à la tentation que présentent pour eux certains aspects de pareille opération.

Diverses propositions de loi témoignent de la préoccupation qu'ont eu leurs auteurs de limiter autant que possible ces abus, sans entraver ou compromettre l'application normale du système de la vente à tempérament.

PROPOSITIONS DE LOI DEPOSEES :

1° PROPOSITION DE LOI DE M. LE SÉNATEUR RONSE DU 12 DÉCEMBRE 1939 (*Doc. parl.*, Sénat, Session de 1939-1940, n° 24).

Cette proposition visait à éliminer *deux abus manifestes* en matière de vente à tempérament, à savoir :

a) La clause par laquelle l'acheteur autorise le vendeur, sans intervention du tribunal, à saisir un cinquième du salaire et de l'indemnité de chômage de l'acheteur et de chaque membre de sa famille sur lequel il exerce des droits, à concurrence de la somme due en principal et en frais éventuels.

Ten einde dit euvel te keer te gaan, strekte het voorstel tot inlassing in de wet van 18 *Augustus* 1887 van een *artikel 2bis*, waarbij als nietig zouden worden beschouwd de in de overeenkomsten van verkoop op afbetaling voorziene maatregelen van tenuitvoerlegging volgens een andere procedure dan die van Boek V van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering op het loon, het commissie-loon, de wedde, de vergoeding of de werklozensteun van werklieden, dienstboden, bedienden en klerken, bedoeld bij de artikelen 1 en 2 dezer wet, met inbegrip van de landbouwarbeiders en de werklieden die bij hun werkgever gevoed en gehuisvest worden.

b) Het beding waarbij de rechtbanken van het rechtsgebied van de verkoper uitsluitend bevoegd zijn om van de geschillen die uit de verkoop zouden voortspuiten kennis te nemen, met het gevolg dat de verdediging van de koper, ter wille van de aanzienlijke verplaatsingskosten en loonverliezen in feite niet doelmatig verzekerd wordt.

Ten einde zulks te verhelpen strekte het voorstel tot inlassing, in de wet van 25 *Maart* 1876, van een aanvullende bepaling van het *artikel 43bis*, waarbij, in zake verkoop op afbetaling de vordering verplichtend zou dienen te worden gebracht vóór het bevoegde rechtscollege zetelend in het rechtsgebied van de *woonplaats van de koper*.

Het verslag, uit naam van de Senaatscommissie voor Justitie nopens voormeld wetsvoorstel uitgebracht gedurende de vergadering van 20 *September* 1945 (Zie : *Gedr. St.*, Senaat, Zitting 1944-1945, n° 90), heeft de « onbetwistbare noodwendigheid » van het voorstel beklemtoond, en de goedkeuring er van bij éénparigheid van stemmen aan de Hoge Vergadering voorgesteld. Nochtans heeft zij reeds, op grond van oordeelkundige opmerkingen uitgedrukt door de h. René Piret, gewezen eerste-adjunct-referendaris bij de rechtbank van koophandel te Brussel, thans raadsheer in het Hof van Verbreking (1), de gepastheid en zelfs het nut doen uitschijnen van andere beschermingsmaatregelen ten behoeve van de koper bij afbetaling, maatregelen welke later het voorwerp zouden uitmaken van een tweede wetsvoorstel. (Zie 2° hieronder.)

Het wetsvoorstel werd op 3 *October* 1945 door de Senaat goedgekeurd en op 4 *October* 1945 aan de Kamer der Volksvertegenwoordigers overgemaakt (*Gedr. St.*, Kamer, Zitting 1944-1945, n° 228.)

Het werd er sedertdien nooit behandeld.

2° WETSVOORSTEL VAN DE H. SENATOR RONSE DD. 7 NOVEMBER 1945 (*Gedr. St.*, Senaat, Zitting 1944-1945, n° 103).

In verband met de door de h. René Piret aangehaalde middelen, door de verkopers op afbetaling doorgaans aangewend met het oog op betaling of schadeloosstelling ingeval hun ongelukkige

(1) Zie : René PIRET, *Le droit au prix du vendeur de meubles corporels et ses garanties*, Leuven 1941.

Afin de remédier à cette situation, la proposition prévoyait l'insertion dans la loi du 18 *août* 1887 d'un article *2bis*, décrétant la nullité de toutes clauses insérées dans les contrats de vente à tempérament et autorisant le vendeur à faire procéder à des mesures d'exécution autres que celles prévues au Livre V du Code de Procédure civile, sur les salaires, commissions, appointements, indemnités ou allocations de chômage des ouvriers, employés et commis dont il est question aux articles 1 et 2 de la dite loi, y compris les ouvriers agricoles et les ouvriers qui sont logés et nourris chez leur patron.

b) La clause déclarant que seuls les tribunaux du ressort du vendeur sont compétents pour connaître des litiges pouvant naître de la vente, ce qui est de nature à compromettre l'efficacité de la défense de l'acheteur, du fait que ce dernier reculait devant les frais de déplacement élevés et des pertes de salaire auxquelles il s'exposait.

Dans le but d'obvier à cet état de choses, la proposition prévoyait l'insertion dans la loi du 25 *mars* 1876 d'une disposition complétant l'article *43bis* et stipulant qu'en matière de contrat de vente à tempérament, l'action serait obligatoirement portée devant la juridiction compétente dans le ressort de laquelle se trouve le *domicile de l'acheteur*.

Le rapport présenté au nom de la Commission de la Justice du Sénat en séance publique du 20 *septembre* 1945 (voir *Doc. Parl. Sénat*, session de 1944-1945, n° 90) soulignait « l'incontestable nécessité » de la proposition de loi et c'est à l'unanimité que la Commission recommandait à la Haute Assemblée de l'adopter. A cette occasion déjà, la Commission faisant droit aux remarques judicieuses exprimées par M. René Piret, ancien premier référendaire adjoint au tribunal de commerce de Bruxelles et actuellement conseiller à la Cour de Cassation (1), avait mis en lumière l'opportunité et même l'utilité d'autres mesures de protection en faveur de l'acheteur à tempérament, mesures qui feraient ultérieurement l'objet d'une deuxième proposition de loi (Voir 2° ci-dessous.).

La proposition de loi adoptée le 3 *octobre* 1945 par le Sénat, fut transmise le 4 *octobre* 1945 à la Chambre des Représentants. (*Doc. Parl.*, Chambre, session de 1944-1945, n° 228.)

Elle n'y a jamais été examinée.

2° PROPOSITION DE M. LE SÉNATEUR RONSE DU 7 NOVEMBRE 1945 (*Doc. parl.*, Sénat, Session de 1944-1945, n° 103).

S'inspirant des considérations émises par M. René Piret, et notamment en ce qui concerne les moyens souvent mis en œuvre par les vendeurs à tempérament en vue de se faire payer ou indemniser au cas où les acheteurs malheureux ne réussis-

(1) Voir : René PIRET, *Le droit au prix du vendeur de meubles corporels et ses garanties*, Louvain 1941.

kopers er niet in slaagden de vervallen betalings-termijnen te kwijten, strekte dat wetsvoorstel er toe sommige andere misbruiken in zake verkoop op afbetaling als volgt te verijdelen :

a) *Nietigheid van rechtswege van elke bepaling die een uitdrukkelijk ontbindende voorwaarde betekent*, en aldus toelaat de overeenkomst te verbreken bij de eerste tekortkoming — hoe gering ook — van de koper aan zijn verplichtingen;

b) *Nietigheid van rechtswege van elke strafbepaling*, die toelaat de door de koper op afbetaling reeds betaalde voorschotten op afrekening te behouden;

c) *Nietigheid van rechtswege van elk beding waar bij een forfaitair betaalbaar bedrag bepaald wordt*, met het oog op schadevergoeding in geval van niet betaling der vervallen voorschotten op afrekening;

d) *Verplichting voor de verkoper op afbetaling in de overeenkomst zelf de speling aan te duiden tussen de prijs van contante verkoop en de prijs van verkoop op krediet*, zodanig dat de werkelijke voet van de aangerekende intrest duidelijk uit de overeenkomst zou blijken en de koper aldus zou beschermd worden tegen de louter oogverblindende welke het gering bedrag der achtereenvolgende stortingen ten slotte betekent.

Tot beteugeling van deze verplichting zou de rechtsvordering, ingesteld op grond van een overeenkomst waarbij deze verplichting niet werd nageleefd, slechts ontvankelijk zijn tot beloop van de contante verkoopprijs ;

e) *Beperking van de maximumduur van het krediet :*

- 1 jaar, voor de roerende voorwerpen waarvan de prijs 5.000 frank niet overschrijdt;
- 5 jaar, voor de andere.

Uitzondering : De roerende goederen en voorwerpen bestemd tot de voortbrengst, omdat dergelijke zaken uiteraard noodzakelijk zijn en dat kenmerk dan ook een waarborg voor de verkoper impliceert.

f) *Verplichting tot contante betaling van een gedeelte van de prijs, bij de afsluiting van de overeenkomst, meer bepaald een minimum van 20 t. h. ;*

g) *Beperking van de maximum-intrest die de prijs van verkoop op krediet vermeerderd tot de wettelijke intrest in handelszaken (thans 5,5 t. h.).*

Ten gevolge van de ontbinding der Kamers is voormeld wetsvoorstel vervallen.

30 WETSVOORSTEL VAN DE H. VOLKSVERTEGENWOORDIGER CH. JANSSENS DD. 14 MEI 1946, OPNIEUW INGEDIEND OP 16 JANUARI 1951 (*Gedr. Stuk*, Kamer, Zitting 1946, n° 70) (*Idem*, Zitting 1950-1951, n° 175).

Dit wetsvoorstel strekt enerzijds tot de *samen schakeling* in één enkele tekst van sommige der hierboven reeds voorgestelde hervormingen, en tevens tot het uitvaardigen, in zake verkoop op afbetaling van roerende voorwerpen, van een *regle-*

sent pas à payer les acomptes échus, cette proposition tendait à empêcher certains autres abus, en prévoyant les mesures suivantes :

a) *Nullité de plein droit de toutes clauses constituant un pacte comissoire exprès* et permettant la résiliation du contrat dès le premier manquement — quelque minime soit-il — de l'acheteur à ses obligations;

b) *Nullité de plein droit de toutes clauses pénales*, permettant la rétention des acomptes déjà payés par l'acheteur à tempérament;

c) *Nullité de plein droit de toutes clauses fixant forfaitairement une somme à payer comme dommages et intérêts en cas de non-paiement des acomptes échus;*

d) *Obligation pour le vendeur à tempérament d'indiquer au contrat la marge entre le prix de vente au comptant et le prix de vente à crédit*, de façon à faire apparaître clairement le taux réel de l'intérêt porté en compte et à protéger l'acheteur contre l'éblouissement produit par la modicité des versements successifs.

Afin de sanctionner cette obligation, l'action en justice, basée sur un contrat qui ne satisferait pas à cette obligation, ne serait recevable qu'à concurrence du prix de vente au comptant;

e) *Limitation de la durée maxima du crédit :*

- à 1 an, pour les objets meubles dont le prix ne dépasse pas 5.000 francs;
- à 5 ans, pour les autres.

Exception : Les biens meubles destinés à la production, à cause de leur nécessité primordiale et parce que leur nature implique par conséquent une garantie au vendeur.

f) *Obligation de payer au comptant, dès la conclusion du contrat, une partie du prix fixée à un minimum de 20 p. c. ;*

g) *Limitation de l'intérêt maximum majorant le prix de vente à l'intérêt légal en matière de commerce (actuellement 5,5 p. c.).*

Par suite de la dissolution des Chambres, cette proposition est devenue caduque.

30 PROPOSITION DE LOI DE M. LE DÉPUTÉ CH. JANSSENS DU 14 MAI 1946, REDÉPOSÉE LE 16 JANVIER 1951 (*Doc. parl.*, Chambre, Session de 1946, n° 70) (*Idem*, Session de 1950-1951, n° 175).

Cette proposition de loi tend, d'une part, à *coordonner* dans un texte unique, certaines des réformes exposées ci-dessus et, d'autre part, à prévoir, en matière de ventes à tempérament d'objets mobiliers, une *réglementation précisant les*

mentering, die op meer nauwkeurige wijze de rechten en de verplichtingen van de partijen zou bepalen, mits het grondbeginsel van de vrijheid der overeenkomsten zoveel mogelijk te handhaven.

Wegens zijn meer algemene draagwijdte en het overnemen van enkele der voornaamste maatregelen reeds voorgesteld door de h. Senator Ronse (behalve nochtans de verplichte bevoegdheid van de rechtscolleges van de plaats van de koper), blijkt dit wetsvoorstel de aandacht in het bijzonder te moeten weerhouden; het wordt dan ook tot grondslag van de onderhavige bespreking gelegd.

40 WETSVOORSTEL VAN DE H. SENATOR FONTEYNE DD. 19 OCTOBER 1948, BETREFFENDE DE TERRITORIALE BEVOEGDHEID DER RECHTBANKEN IN ZAKE VERKOOP OP AFBETALING (*Gedr. Stuk*, Senaat, Zitting 1947-1948, n° 544).

Dit wetsvoorstel herneemt ten slotte de tweede bepaling van het voorstel van 1939, uitgaande van de h. Senator Ronse.

50 WETSVOORSTEL VAN DE HH. VOLKSVERTEGENWOORDIGERS DE MUYTER EN DE KINDER DD. 12 DECEMBER 1950, BETREFFENDE DE VERKOOP OP AFBETALING EN DE HUURKOOP VAN LICHAAMELIJKE ROERENDE GOEDEREN AAN PARTICULIEREN DIE GEEN HANDEL DRIJVEN (*Gedr. Stuk*, Kamer, Zitting 1950-1951, n° 84).

Dit wetsvoorstel verdient enkel belangstelling wegens het uitbreiden van de voorgestelde beschermingsmaatregelen tot de *huurkoop*, die ten slotte een andere combinatie is van de verkoop op krediet, waarin de verkoper de zaak aan de afnemer in huur geeft voor de tijd waarbinnen zij nog niet afbetaald is, en de huurder na betaling der verschillende termijnen zonder verdere betaling, of mits een zeker supplement, eigenaar van het gehuurde goed wordt.

ONDERZOEK VAN ONS WETSVOORSTEL.

I. — Ongepastheid van een wettelijke definitie.

Indien het als onontbeerlijk voorkomt het toepassingsgebied van de ontworpen wettelijke reglementering in zake verkoop op krediet, wegens haar uitzonderlijke aard en meteen wegens haar restrictieve verklaring, duidelijk te omschrijven en derhalve te beperken, is het, naar ons oordeel, niet gepast dat in de wet een *bepaling* van dergelijke verrichting zou opgegeven worden, zoals deze b.v. voorkomt in het wetsvoorstel Janssens. Bepalingen zijn doorgaans onvolledig en vatbaar voor betwistingen, vooral daar, zoals ter zake, de verkoop op krediet in allerhande vormen en vernuftige combinaties kan geschieden, welke onmogelijk in een wettelijke bepaling kunnen voorzien

droits et les obligations des parties en cause, tout en sauvegardant, dans la mesure du possible, la liberté des conventions.

Etant donné que cette proposition de loi avait une portée plus générale et qu'elle reprenait certaines mesures essentielles déjà proposées par M. le Sénateur Ronse (sauf toutefois la compétence obligatoire des juridictions du domicile de l'acheteur), elle semble devoir retenir spécialement l'attention; c'est pourquoi, nous l'avons prise pour base de notre exposé.

40 PROPOSITION DE LOI DE M. LE SÉNATEUR FONTEYNE DU 19 OCTOBRE 1948, RELATIVE A LA COMPÉTENCE TERRITORIALE DES TRIBUNAUX EN MATIÈRE DE VENTES A TEMPÉRAMENT (*Doc. parl.*, Sénat, Session de 1947-1948, n° 544).

Cette proposition de loi reprend en somme la deuxième disposition de la proposition de 1939 due à l'initiative de M. le Sénateur Ronse.

50 PROPOSITION DE LOI DE MM. LES DÉPUTÉS DE MUYTER ET DE KINDER DU 12 DÉCEMBRE 1950, RELATIVE AUX VENTES A CRÉDIT ET AUX LOCATIONS-VENTES DE BIENS MEUBLES CORPORELS AUX PARTICULIERS NON MARCHANDS (*Doc. parl.*, Chambre, Session de 1950-1951, n° 84).

Cette proposition n'est intéressante qu'en ce qu'elle étend les mesures de protection visées, à la *location-vente* qui n'est en somme qu'une autre combinaison de la vente à crédit dans laquelle le vendeur donne la chose en location à l'acheteur jusqu'à paiement intégral, alors que le preneur, après paiement des divers termes, devient propriétaire de la chose louée, sans autre paiement, ou moyennant un certain supplément.

EXAMEN DE NOTRE PROPOSITION DE LOI.

I. — Inopportunité d'une définition légale.

S'il peut paraître indispensable de délimiter clairement, et, partant, de restreindre le champ d'application de la réglementation légale que l'on vise à instaurer en matière de ventes à crédit, en raison de son caractère exceptionnel et de son interprétation restrictive, il ne convient pas, à notre sens, d'inscrire dans la loi une *définition* de pareille opération, telle qu'elle figure, notamment, dans la proposition de loi de M. Janssens. Les définitions sont généralement incomplètes et discutables, particulièrement lorsqu'il s'agit d'une matière aussi complexe que la vente à crédit, laquelle peut s'opérer sous toutes sortes de formes et de combinaisons ingénieuses qu'il est impossible de pré-

en omschreven worden, laat staan dat, bij rechtsvergelijking, de terminologie zelf ter zake nog niet vaststaat. In dat verband, volstaat het te wijzen op de « huurkoop », die meestal als een geveinsde verkoop op afbetaling voorkomt, procédé blijkbaar alleen uitgedacht als een behendige poging om het beding van eigendomsvoorbehoud ten behoeve van de verkoper aan de derden-schuldeisers van de koper tegenstelbaar te kunnen maken, en aldus de bepalingen van de wet dd. 16 December 1851 te omzeilen.

De geschillen die nopens de aard en de draagwijdte van dergelijke overeenkomsten dagelijks oprijzen, wijzen er op dat het streven naar een juiste en volledige bepaling van de verkoop op afbetaling een onbegonnen zaak is, en dat een dergelijke bepaling zelfs niet zonder gevaar in een wettekst zou kunnen opgenomen worden.

II. — Toepassingsveld van de wet.

Economische en maatschappelijke onderzoeken hebben uitgewezen dat de meest verscheidene voorwerpen en artikelen thans op afbetaling verkocht worden, tot zelfs reisbiljetten om verlof in het buitenland door te brengen of om de Olympische spelen bij te wonen. De verkoop op afbetaling zou dan ook dienen te worden uitgesloten voor alle zaken waarvan de aanwending tot spoedige vernieling of tot loutere verspilling leidt, daar deze aanwending op economisch gebied als onredelijk voorkomt.

Anderzijds moet de ontworpen reglementering beziel blijven door de bezorgdheid het principe van de vrijheid der overeenkomsten te handhaven waar, terwille van het geldelijk vermogen van sommige categorieën kopers, hun maatschappelijke stand en hun intellectuele ontwikkeling, het gevaar voor misbruiken van deze vrijheid minder te vrezen valt en hun bescherming dan ook niet als economisch en maatschappelijk onontbeerlijk voorkomt.

Het toepassingsgebied van de wet blijkt dus te moeten worden beperkt tot *duurzame roerende zaken*, die doorgaans het voorwerp uitmaken van *geringe huishoudelijke verrichtingen*.

Het bepalen van een onderscheidingscriterium van deze voorwerpen is ongetwijfeld een kiese zaak en heeft trouwens aanleiding gegeven tot verschillende standpunten, die, op de keper beschouwd, alle weinig zekerheid bieden of van betrekkelijke aard zijn.

Al schijnt het wellicht evenmin standvastig, wegens de steeds mogelijke schommeling van de muntwaarde, het criterium, bepaald naar een *vast maximumbedrag van de contante verkoopprijs van het voorwerp* blijkt ten slotte nog het enige dat voor betwistingen het minst vatbaar is.

Dat maximumbedrag bepalen op 5.000 frank, zoals het tot nog toe in de verschillende wetsvoorstellen ter zake gedaan werd, schijnt thans niet meer te stroken met de gemiddelde waarde van

voir et de définir dans une disposition légale, d'autant plus qu'en droit comparé, une terminologie fixe ne s'est pas encore établie à cet égard. Dans cet ordre d'idées, il suffit de penser à la « location-vente » qui se présente ordinairement sous la forme d'une vente à tempérament simulée, procédé ingénieux qui, manifestement, a été imaginé dans le seul but de rendre la clause de réserve de propriété opposable au tiers créancier de l'acheteur, au profit du vendeur, et d'échapper ainsi aux dispositions de la loi du 16 décembre 1851.

Les litiges qui naissent journellement de la nature et de la portée de pareille convention indiquent que le souci de trouver une définition juste et complète de la vente à tempérament est chose impossible et qu'il n'est même pas sans danger d'insérer pareille définition dans un texte légal.

II. — Champ d'application de la loi.

Des enquêtes économiques et sociales ont montré que la vente à tempérament s'est étendue de nos jours aux objets et articles les plus divers, même aux titres de voyage acquis en vue de passer les vacances à l'étranger ou d'assister aux Jeux Olympiques. Aussi, la vente à tempérament devrait-elle être exclue pour toutes choses dont l'usage entraîne la destruction rapide ou constitue un simple gaspillage, cet usage apparaissant comme déraisonnable au point de vue économique.

D'autre part, la réglementation doit continuer à s'inspirer du souci de sauvegarder la liberté des conventions, dans les cas où, en raison de la fortune de certaines catégories d'acheteurs, de leur position sociale ou de leur formation intellectuelle, les abus de cette liberté sont moins à craindre, en sorte que leur protection ne semble pas répondre à une nécessité économique et sociale.

Le champ d'application de la loi paraît donc devoir se limiter aux *biens meubles durables*, faisant habituellement l'objet de *petites opérations d'ordre domestique*.

La fixation d'un critère d'appréciation de ces objets est sans doute chose délicate; il existe d'ailleurs, à cet égard, des opinions fort divergentes qui, à les examiner de près, n'offrent que peu de sûreté ou n'ont qu'une valeur toute relative.

Quoiqu'en étant peut-être pas absolument constant, en raison des fluctuations toujours possibles de la monnaie, le critère fondé sur le *prix de vente au comptant de l'objet, limité à un taux maximum*, est celui qui s'avère en définitive le moins susceptible de contestations.

La fixation de ce montant maximum à 5.000 fr., chiffre avancé dans les diverses propositions de loi déposées à ce jour, ne semble plus répondre à la valeur moyenne de nombreux objets ménagers, si

talrijke voorwerpen van huishoudelijke aard, hierbij in acht genomen de vermenigvuldiging der behoeften in onze huidige samenleving naarmate de productiecapaciteit stijgt.

Het maximumbedrag kan dan ook gerust opgevoerd worden tot 10.000 frank.

Evenwel is er een categorie voorwerpen die, wegens hun bepaalde bestemming, uit het toepassingsveld van de reglementering dienen te worden geweerd, omdat zij van allereerste noodwendigheid zijn en tevens voor de verkoper uiteraard een waarborg in zich sluiten : het zijn de voorwerpen die tot de uitoefening van een beroep of tot het drijven van een handel als onontbeerlijk kunnen geacht worden, zoals zelfregistreerkassen, automatische balansen, snijmachines voor vlees, bestelfietsen, zelfs autovrachtwagens en zo meer.

Artikel 1 van het onderhavige wetsvoorstel heeft tot doel het toepassingsgebied van de wet op grond van voormelde criteria te bepalen en te beperken.

III. — Verplichte voorwaarden van de overeenkomst.

Allerwegen zijn gezaghebbende stemmen opgegaan die, van maatschappelijk standpunt uit, de aandacht op sommige gevaren in zake verkoop op afbetaling hebben gevestigd. In dat verband kan met nut gewezen worden op de oordeelkundige beschouwingen, uitgedrukt door de heer René Piret, thans raadsheer in het Hof van Verbreking (*Le droit au prix du vendeur de meubles corporels et ses garanties*, Leuven, 1941), en op de zeer juiste overwegingen door deze auteur uitgebracht, bij het onderzoek van het wetsvoorstel Ronse. (Zie: Verslag Senaatscommissie voor Justitie, dd. 20 September 1945, *Gedr. Stuk*, Senaat, Zitting 1944-1945, n° 90.)

Weze ook in 't bijzonder gelet op de objectieve vaststellingen en rake opmerkingen van het omstandig en nauwkeurig verslag, in 1950 uitgebracht door het « *Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand* » (zie o.m. het Hoofdstuk V), alsook op het advies van de *Centrale Raad voor het Bedrijfsleven*, uitgebracht in April 1951.

Benevens de ondertekening van wissels door kopers die geen handelaars zijn, en sommige strafbedingen met beslist onrechtvaardige gevolgen, is de *overdreven rentevoet* een der meest voorkomende misbruiken, omdat de bedongen interest door de verkoper als forfaitair beschouwd wordt en doorgaans geen rekening houdt met de reeds gedane stortingen, zodat het aldus aan de koper maar al te dikwijls ontsnapt dat een nominale interest van 12 t. h. per jaar (1 t. h. per maand), eigenlijk 22 tot 25 t. h. per jaar bereikt voor de laatste maandelijkse stortingen, en derhalve wel als woekerinterest zou kunnen worden aangezien, ware het niet dat hij feitelijk, benevens de eigenlijke interest, ook nog de bezoldiging voor de verstrekte diensten omvat, de dekking van administratie- en onderzoekskosten en de vergoeding voor het risico.

l'on tient compte de la multiplication des besoins au fur et à mesure que la capacité de production augmente.

Aussi ne faut-il pas hésiter à le porter à 10.000 fr.

Il y a pourtant une catégorie d'objets qui, en raison de leur destination particulière, doivent être exclus de l'application de la réglementation, comme étant des articles de première nécessité dont la nature implique une garantie au profit du vendeur : ce sont les objets indispensables à l'exercice d'une profession ou à l'exploitation d'un commerce, tels que, par exemple, les caisses enregistreuses, les balances automatiques, les découpeuses, les triporteurs, voire même les camions automobiles, etc.

L'article premier de la présente proposition de loi tend à déterminer et à limiter le champ d'application de la loi sur la base des critères précités.

III. — Conditions obligatoires de la convention.

De toutes parts, des voix autorisées se sont élevées pour attirer l'attention sur certains dangers que présente, au point de vue social, la vente à tempérament. A cet égard, il est utile de rappeler les considérations judicieuses exprimées par M. René Piret, actuellement Conseiller à la Cour de Cassation. (*Le droit au prix du vendeur de meubles corporels et ses garanties*, Louvain, 1941), et les commentaires très pertinents que cet auteur a consacrés à la proposition de loi Ronse. (Voir rapport de la Commission Sénatoriale de la Justice du 20 septembre 1945, *Doc. Parl. Sénat*, Session de 1944-1945, n° 90.)

Il convient également d'accorder une attention toute particulière aux constatations objectives et aux remarques pertinentes contenues dans le rapport circonstancié et précis rédigé en 1950 par l'*Institut économique et social des Classes Moyennes*. (Voir entre autres le chapitre V) ainsi qu'à l'avis émis en avril 1951 par le *Conseil central de l'Economie*.

Outre la signature de traites par des acheteurs non commerçants et certaines clauses pénales entraînant des conséquences incontestablement injustes, un des abus les plus courants réside dans le *taux excessif de l'intérêt* demandé par le vendeur qui le considère comme *fo faitaire*, sans tenir compte, dans la généralité des cas, des versements déjà effectués, si bien que l'acheteur oublie trop souvent qu'un intérêt nominal de 12 p. c. par an (1 p. c. par mois), atteint en réalité 22 à 25 p. c. pour les dernières mensualités et pourrait donc être considéré comme un intérêt usuraire, s'il n'était destiné à couvrir, hormis l'intérêt proprement dit, la rémunération des services rendus, les frais d'administration et d'enquête et la prime pour le risque couru par le vendeur.

Kopers met geringe koopkracht die, onder de verleiding van te laag bepaalde aflossingsbedragen, de juiste draagwijdte van de door hen aangegane verbintenissen niet onmiddellijk beseffen, dienen tegen dergelijke misbruiken te worden voorgelicht en beschermd door de verplichte naleving in een *geschreven akte van enkele onontbeerlijke clausules*, op duidelijke en *ondubbelzinnige wijze aangestipt*.

Met dat doel vereist *artikel 2* van het onderhavige wetsvoorstel dat de aan de reglementering onderworpen overeenkomst steeds het voorwerp zou uitmaken van een *geschrift*, en maakt dezelfde bepaling de nauwkeurige *aanduiding in een dergelijke overeenkomst verplichtend* van stipt opgegeven voorwaarden, ten einde aldus de *rechtschapenheid* te verzekeren, de *voorlichting* van de koper te waarborgen, en de *dubbelzinnigheid* zoveel mogelijk uit te schakelen.

Artikel 2 voorziet ten slotte in een *rechtmatige sanctie* tegen de verkoper die zich aan deze vereisten niet mocht onderwerpen: in dat geval zal de verkoopovereenkomst slechts uitwerking kunnen hebben tot beloop, niet van de prijs tegen contanten van de verkochte zaak maar wel van de op *de nationale markt voor dergelijke zaak normaal geëiste verkoopprijs tegen contanten* die de rechter oppermachtig zal beoordelen. Het ligt immers voor de hand dat, mocht die prijs de verkoopprijs zijn tegen contanten zoals in de overeenkomst aangestipt, de verkoper door een gepaste verhoging van die prijs bij het afsluiten van de overeenkomst, de voormelde sanctie volkomen zou kunnen ontzenuwen.

IV. — Publiciteit.

Artikel 3 beoogt het inachtnemen, ten opzichte van de zaken die het voorwerp uitmaken van afbetalingsovereenkomsten, van *gezonde en rechtschapen reclamemiddelen*. Het bepaalt dan ook dat de *aanduiding van de verkoopprijs van dergelijke te koop gestelde voorwerpen* steeds, op *merkbare en ondubbelzinnige wijze*, het bedrag van de verkoopprijs tegen contanten zal aanstippen.

V. — Voorbehoud van eigendom.

Er bestaan geen aanvaardbare redenen om, in zake verkoop op afbetaling en daarmee gelijk te stellen modaliteiten van verkoop op krediet, aan de verkoper de mogelijkheid te ontnemen in de overeenkomst te bedingen dat het verkochte voorwerp zijn eigendom blijft tot algehele betaling van de verkoopprijs.

Dergelijk beding van eigendomsvoorbehoud, waarvan het Hof van Verbreking, bij zijn arresten dd. 9 *Februari* 1933 (*Pas.* 1933, I, 103), de rechtsgeldigheid tussen *contracterende partijen* heeft erkend, is immers een rechtmatig tegengewicht van het recht tot onmiddellijk genot der verkochte zaak door de koper uitgeoefend, hoewel deze de prijs op verre na nog niet volledig heeft afbetaald.

Il convient d'éclairer et de protéger contre ces abus les acheteurs dont le pouvoir d'achat est minime et qui, tentés par la modicité des termes, ne discernent pas immédiatement la portée exacte de leurs engagements, en imposant l'insertion dans un *acte écrit de certaines clauses indispensables formulées de façon précise et non équivoque*.

C'est pourquoi l'*article 2* de la présente proposition de loi exige que le contrat soumis à la réglementation fasse toujours l'objet d'un *écrit* indiquant *obligatoirement* les conditions établies avec la plus grande précision, afin de garantir l'honnêteté du contrat et d'éviter autant que possible toute *équivoque*, en éclairant l'acheteur.

Enfin, l'*article 2* prévoit une *sanction justifiée* à l'égard du vendeur qui ne se soumettrait pas à ces conditions: dans ce cas, le contrat de vente sortira ses effets jusqu'à concurrence non pas du prix au comptant de la chose vendue, mais du *prix de vente au comptant normalement demandé pour pareille chose sur le marché national*, prix laissé à l'appréciation souveraine du juge. Il va de soi, en effet, que si ce prix devait correspondre au prix de vente au comptant mentionné dans le contrat, le vendeur pourrait, par une augmentation appropriée de ce prix lors de la conclusion du contrat, énerver totalement la sanction précitée.

IV. — Publicité.

L'*article 3* tend à imposer pour la vente à tempérament l'utilisation de *procédés de publicité sains et honnêtes*. Aussi prévoit-il que, lors de la mise en vente à tempérament, les objets porteront toujours *de façon visible et non équivoque* l'indication du montant du prix au comptant.

V. — Réserve de propriété.

Il n'existe aucune raison valable pour refuser au vendeur, en matière de vente à tempérament et de tout autre mode y assimilable de vente à crédit, la possibilité de stipuler dans la convention que la chose vendue restera sa propriété jusqu'à paiement intégral du prix de vente.

Pareille clause de réserve de propriété, dont la Cour de Cassation a, par ses arrêts du 9 *février* 1933 (*Pasicrisie* 1933, I, 103), reconnu la validité juridique entre *parties contractantes*, constitue en effet la contrepartie légitime du droit de jouissance immédiat que l'acheteur exerce sur la chose vendue, alors que le prix est loin d'être totalement payé.

Anderzijds is de bedreiging van strafvervolgingen wegens misbruik van vertrouwen (artikel 491-S.W.) van aard om er de koper van af te houden de verkoper te benadelen door de voortverkoop van een zaak, die hij zelf nog maar gedeeltelijk betaald heeft en waarvan hij de prijs, die hij er van een derde voor ontvangt, zou verspillen.

Doch, ingevolge dezelfde hierboven vermelde rechtspraak, waarvan de zienswijze, geput uit deze algemene gedachtengang van artikel 20-5° van de hypotheekwet dd. 16 December 1851, nog verstevigd werd door een arrest dd. 23 Mei 1946 (*Pas.* 1946, I, 204), is de clausule waarbij de eigendomsoverdracht opgeschorst blijft *niet tegenstelbaar aan de derden-schuldeisers van de koper*, in geval van samentreffen van deze laatsten met de verkoper, o.m. waar de koper failliet verklaard wordt of zelfs een verzoekschrift tot het bekomen van een gerechtelijk akkoord heeft ingediend (*Koophandel Brugge*, 20 Maart 1951, *Rechtskundig Weekblad*, 1951-1952, kol. 659).

De verkoper, die in dat geval zelfs het voorrecht en het opvorderingsrecht, hem bij artikel 20 der hypotheekwet principieel verleend, niet instellen mag, kan inderdaad evenmin een conventionele uitbreiding van dat recht hebben, noch tegen de massa doen gelden (zie : KLUYSKENS, *De Contracten*, 1952, n° 38, blz. 53).

Het grondbeginsel van de hypotheekwet is trouwens in alle zaken, *zowel roerende als onroerende*, de derden te beschermen, die, ingevolge het vertrouwen hun ingeboezemd door het roerend bezit van de koper, met hem hebben gecontracteerd, en zulks ten nadele van de verkoper (zie : DE PAGE, *Traité élémentaire de Droit Civil Belge*, B. IV, uitgave 1943, n°s 209 tot 238 en 276, alsook « Complément », uitgave 1952, zelfde nummers).

Mocht nu echter aan de verkoopovereenkomst, waarbij het eigendomsvoorbehoud van het verkochte voorwerp ten behoeve van de verkoper is bepaald, een voldoende *ruchtbaarheid* kunnen verstrekt worden, zodanig dat de derden, en o.m. de schuldeisers van de koper, zich op elk ogenblik er van zouden kunnen vergewissen of deze laatste, al dan niet, werkelijk eigenaar is van de roerende zaak die hij in zijn bezit heeft, dan zouden de derden hierdoor op voldoende wijze beschermd zijn, en komt het niet meer dan rechtvaardig voor in dat geval aan te nemen dat de mits eigendomsvoorbehoud op afbetaling verkochte zaak het pand, in zijn geheel, van 's kopers schuldeisers zou kunnen doen aangroeien.

Artikel 4 van het onderhavig wetsvoorstel, dat de rechtsgeldigheid van het beding van eigendomsvoorbehoud tussen koper en verkoper bevestigt, verleent de mogelijkheid dat beding ook ten opzichte van de derden tegenstelbaar te maken, ingeval aan de overeenkomst de ruchtbaarheid gegeven wordt, waarvan dat artikel de principes bepaalt.

Artikel 5 van het wetsvoorstel Janssens voorzagt als publiciteitsmiddel de *overschrijving* — gedurende vijf jaar — van de overeenkomst in een daartoe bestemd *register*, gehouden op de griffie

Par ailleurs, la menace de poursuites pénales pour abus de confiance (article 491 du Code Pénal) est de nature à empêcher l'acheteur de léser le vendeur en revendant la chose qu'il n'a lui-même payée que partiellement et dont il gaspillerait le prix qu'un tiers lui aurait versé.

En vertu de la jurisprudence précitée, dont les thèses fondées sur les principes généraux de l'article 20-5° de la loi hypothécaire du 16 décembre 1851, ont été confirmées par un arrêt du 23 mai 1946 (*Pas.* 1946, I, 204), la clause suspendant le transfert de propriété *n'est pas opposable au tiers créanciers de l'acheteur*, lorsqu'il y a concours avec le vendeur, et notamment en cas de faillite de l'acheteur ou de dépôt par celui-ci d'une requête tendant à obtenir un concordat judiciaire (*Commerce Bruges*, 20 mars 1951, *Rechtskundig Weekblad*, 1951-1952, col. 659).

Le vendeur, qui, en pareil cas, se trouve dans l'impossibilité d'exercer le privilège et le droit de revendication que lui accorde en principe l'article 20 de la loi hypothécaire, ne peut en effet se prévaloir d'une extension conventionnelle de ce droit ni l'opposer à la masse (voir : KLUYSKENS, *De Contracten*, 1952, n° 38, p. 53).

Le principe fondamental de la loi sur les hypothèques est d'ailleurs de protéger en toutes choses, *mobilières et immobilières*, les tiers qui, sur la foi de la fortune mobilière de l'acheteur, ont contracté avec lui, au détriment du vendeur (voir : DE PAGE, *Traité élémentaire de Droit Civil Belge*, T. IV, édition de 1943, n°s 209 à 238 et 276, ainsi que le « Complément », édition 1952, mêmes numéros).

Or, s'il était possible d'assurer au contrat de vente prévoyant au profit du vendeur la réserve de propriété de l'objet vendu, une publicité telle que les tiers, et notamment les créanciers de l'acheteur, puissent vérifier à tout moment si ce dernier est réellement le propriétaire de l'objet mobilier en sa possession, les tiers seraient suffisamment protégés et il paraît d'élémentaire justice de considérer dans cette hypothèse que la chose vendue à tempérament moyennant la clause de réserve de propriété, pourrait accroître dans son ensemble, le gage des créanciers de l'acheteur.

L'article 4 de la présente proposition de loi qui consacre la validité de la clause de réserve de propriété entre l'acheteur et le vendeur, permet de la rendre opposable aux tiers, pour autant que l'on assure au contrat la publicité dont cet article expose les principes.

L'article 5 de la proposition de loi de M. Janssens prévoyait, comme moyen de publicité, la *transcription* du contrat, pendant un délai de cinq ans, dans un *registre* à ce destiné, tenu au greffe du

van de rechtbank van koophandel van de woonplaats van de koper of van de plaats waar de verkochte zaak moet geleverd worden, en zulks mits storting, voor elke overschrijving, van een vast recht van 20 frank en voor elke schrapping van overschrijving een vast recht van 10 frank.

Het inrichten van het ruchtbaar maken ingevolge overschrijving op een register van de menigvuldige verkoopovereenkomsten op afbetaling, of daarmee gelijk te stellen verrichtingen, zou ongetwijfeld de bedrijvigheid van de griffies der rechtbanken van koophandel in aanzienlijke mate overbelasten, en zou noodzakelijk aanleiding geven tot een merkelijke vermeerdering van haar personeel. Bovendien blijkt de inrichting van de openbaarmaking ook ter plaats waar de verkochte zaak moet geleverd worden geen bijzonder nut te moeten opleveren en de opzoekingen van de derden in aanzienlijke mate te bemoeilijken. Ten slotte wordt de inning van een griffierecht van overschrijving voorzien, wat niet meer overeenstemt met de thans bestaande schikkingen; het griffierecht van overschrijving werd immers bij koninklijk besluit dd. 30 November 1939, n° 64, opgeheven.

Artikel 4, tweede lid, van het onderhavig wetsvoorstel strekt er toe het ruchtbaar maken van de overeenkomst op een *meer eenvoudige wijze* in te richten, te weten door het *eenvoudig neerleggen* van een *doorslag* van de overeenkomst, en zulks enkel ter griffie van de rechtbank van koophandel van de woonplaats van de koper; dit neerleggen sluit bovendien de inning uit van elk griffierecht.

VI. — Ontbindende voorwaarden en strafbedingen.

De praktijk heeft er op gewezen dat de koper dient te worden beschermd tegen de samengevoegde misbruiken van de *uitdrukkelijk ontbindende voorwaarde*, welke de verbreking van de overeenkomst mogelijk maakt bij de minste tekortkoming van de koper en van het *contractueel strafbeding*, waardoor de verkoper zich de reeds betaalde afkortingen toeëigent, en de koper in een des te slechter toestand geplaatst wordt dat hij langer zijn verbintenissen heeft nageleefd.

Artikel 5 van het onderhavig wetsvoorstel strekt er toe te vermijden dat het beding tot ontbinding of verbreking, en enigerlei strafbeding of forfaitair bedrag tot schadeloosstelling, van *rechtswege* uitwerking zouden hebben; een rechterlijke beslissing wordt daartoe vereist. Verder beperkt hetzelfde artikel de uitwerking van de ontbindende voorwaarde tot redelijk aan te nemen gevallen, te weten: wanneer de koper in gebreke is een zeker aantal opeenvolgende termijnen te betalen of verwaarloosd heeft minstens 20 t. h. van de verkoopprijs tegen contanten, ondanks de tijd hem daartoe vergund, na een uitdrukkelijke aanmaning, af te dragen.

tribunal de commerce du domicile de l'acheteur, ou de l'endroit où la chose vendue doit être livrée, et ce moyennant versement, pour chaque transcription, d'un droit fixe de 20 francs, et, pour chaque radiation de transcription, d'un droit fixe de 10 francs.

L'organisation de la publicité, par la *transcription* dans un registre, des *multiples* opérations de vente à tempérament ou opérations y assimilables, serait sans doute de nature à surcharger considérablement l'activité des greffes des tribunaux de commerce, et entraînerait inévitablement une augmentation importante de leur personnel. En outre, l'organisation de la publicité à l'endroit où la chose vendue doit être livrée, ne semble pas présenter une utilité particulière et pourrait avoir pour effet de rendre beaucoup plus difficiles les recherches effectuées par les tiers. En ce qui concerne enfin la perception d'un droit de greffe de transcription, celle-ci ne correspond plus aux dispositions actuellement en vigueur; en effet, le droit de greffe de transcription a été aboli par arrêté royal du 30 novembre 1939, n° 64.

Le deuxième alinéa de l'article de la présente proposition de loi tend à *simplifier* l'organisation de la publicité des contrats dont question, par le *dépôt* pur et simple d'une *copie* de ces contrats au greffe du tribunal de commerce du domicile de l'acheteur; ce dépôt exclut d'ailleurs toute perception d'un droit de greffe.

VI. — Clauses résolutoires et pénales.

La pratique a démontré qu'il y a lieu de protéger l'acheteur contre les abus additionnés du *pacte commissaire exprès* permettant la résiliation du contrat dès le moindre manquement de l'acheteur et la *clause pénale contractuelle* par laquelle le vendeur s'attribue les termes déjà payés, plaçant ainsi l'acheteur dans une situation d'autant plus mauvaise qu'il a rempli ses promesses pendant une période plus longue.

L'article 5 de la présente proposition de loi tend à empêcher qu'aucune résolution, résiliation, clause pénale, ni aucun forfait de dommages et intérêts n'agissent de *plein droit*, une décision judiciaire étant requise à cet effet. D'autre part, le même article limite les effets de la clause résolutoire à des cas raisonnables, notamment lorsque l'acheteur est en défaut de payer un certain nombre de termes successifs, ou néglige après une mise en demeure formelle de verser un minimum de 20 p. c. du prix de vente au comptant, malgré les termes et délais lui accordés.

Deze tijdspanne wordt op *één maand* bepaald — en niet op 15 dagen zoals in het voorstel Janssens — ten einde aan de kopers, die een geringe *maandelijks* wedde genieten, zoals zekere bedienden, een laatste gelegenheid te geven hun verplichtingen na te leven.

Artikel 6 regelt de teruggave van de zaak aan de verkoper en de terugbetaling aan de koper van de reeds door hem verrichte betalingen.

VII. — Maatregelen tot tenuitvoerlegging en afstand van lonen of wedden.

Zeër dikwijls wordt in een verkoopovereenkomst op afbetaling, of dergelijke, een beding ingelast, waarbij de verkoper door de koper er toe gemachtigd wordt, *zonder gerechtelijke tussenkomst*, beslag te doen leggen op één vijfde van het loon of de wedde en van de werklozensteun zowel van de koper als van ieder lid van zijn gezin waarover hij rechten uitoefent, tot beloop van het verschuldigd bedrag in hoofdsom, bijkomstigheden en eventuele onkosten.

Het behoeft geen betoog dat dergelijk beding, waarvan de wettelijkheid tot nog toe erkend werd, voor de onwetende of de lichtzinnige arbeider of bediende zeer nadelige gevolgen veroorzaakt, die hij, bij het afsluiten van de overeenkomst niet eens beseft en waarop in de toelichting van het wetsvoorstel Ronse dd. 12 December 1939 (zie : *Gedr. Stuk*, Senaat, Zitting 1939-1940, n° 24) reeds breedvoerig gewezen werd : menigvuldige verwikkelingen waartoe het beslag op loon of wedde voor de werkgever aanleiding geeft, welke doorgaans de wegzending en de werkloosheid van de arbeider of bediende uitlokken, wat nieuwe kosten voor hem medebrengt, aangezien het beslag nu op de werklozensteun dient gelegd juist omdat de werkgever opziet tegen de moeilijkheden. Bovendien, tegen dergelijk beslag zoals het bedongen werd, en waarvan de door de arbeider of bediende niet vermoede onkosten doorgaans 50 t. h. bereiken van de eigenlijke verkoopprijs, is geen verzet mogelijk en wordt derhalve de koper niet in de mogelijkheid gesteld zich te verdedigen en eventueel de redenen van nietigheid ofwel de mogelijke tekortkomingen van de verkoper, o.m. nopens de hoedanigheid van de verkochte zaak, te doen gelden.

Anderzijds blijkt het niet mogelijk de overdracht van het loon of de wedde te verbieden, want, zoals het reeds aangehaald verslag van het « Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand » het te recht vaststelde, is die overdracht één der sterkste waarborgen van de verkoper tegenover zijn loon- of weddetrekkende kopers; door deze waarborgen in te trekken zou men de rentevoet, die door de verkopers of de financieringsorganismen gevraagd wordt, zien verhogen, hetgeen geenszins wenselijk is.

Nochtans dient de uitwerking van de overdracht — en hiermede ging voormeld verslag

Ce délai est fixé à *un mois* — et non pas à 15 jours, comme dans la proposition Janssens — afin de donner aux acheteurs ne jouissant que d'un revenu *mensuel* modique, ce qui est le cas de certains employés notamment, une dernière occasion de s'acquitter de leurs obligations.

L'article 6 règle la restitution de la chose au vendeur et le remboursement à l'acheteur des paiements qu'il aurait déjà effectués.

VII. — Mesures d'exécution et cession des salaires et traitements.

Très souvent, les contrats de vente à tempérament, ou similaires, contiennent une clause aux termes de laquelle le vendeur est autorisé par l'acheteur à faire saisir, *sans intervention du tribunal*, un cinquième du salaire ou du traitement et de l'indemnité de chômage de l'acheteur et de chaque membre de sa famille sur lequel il exerce ses droits, à concurrence de la somme due en principal, accessoires et frais éventuels.

Il est évident que pareille clause, dont la légalité a été reconnue jusqu'à ce jour, peut entraîner pour l'ouvrier ou l'employé ignorant ou irréfléchi, des conséquences très graves dont il n'avait aucune idée lors de la conclusion de la transaction et qui sont exposées très amplement dans les développements de la proposition de loi Ronse du 12 décembre 1939 (voir : *Doc. parl.* Sénat, Session de 1939-1940, n° 24) : les complications multiples auxquelles donne lieu pour l'employeur, la saisie du salaire ou du traitement entraînent généralement le renvoi de l'ouvrier ou de l'employé, et le vouent au chômage, ce qui implique pour lui de nouveaux frais, étant donné que la saisie doit être opérée alors sur l'indemnité de chômage précisément parce que le patron recule devant les difficultés. En outre, aucune opposition n'est possible à la saisie du salaire telle qu'elle a été stipulée et dont les frais, que l'ouvrier ou l'employé n'a pas même soupçonnés, atteignent en général 50 p. c. du prix de vente proprement dit, et par conséquent l'acheteur n'est pas mis à même de se défendre et de faire valoir éventuellement des motifs de nullité ou des manquements possibles dans le chef du vendeur, notamment en ce qui concerne la qualité de la chose vendue.

D'autre part, il ne paraît pas possible d'interdire le transfert du salaire ou du traitement, puisque, comme le fait remarquer à juste titre le rapport de l'Institut économique et social des Classes Moyennes, ce transfert est une des garanties les plus sûres du vendeur à l'égard de ses acheteurs salariés ou appointés; en supprimant ces garanties, on risquerait de voir augmenter le taux d'intérêt réclamé par les vendeurs ou par les organismes de financement, ce qui ne serait nullement souhaitable.

Il y a lieu, toutefois, de limiter les effets du transfert — c'était d'ailleurs l'avis du rapport

ook akkoord — derwijze te worden beperkt dat de koper de vrije beschikking over het grootste gedeelte van zijn bezoldiging blijft behouden.

Door inlassing in de wet dd. 16 Augustus 1887, de betaling van het loongeld aan de werklieden regelende, van een artikel *2bis*, dat de volstrekte nietigheid stelt van de bedingen waardoor, op voorhand, hetzij de afstand van een aanzienlijk gedeelte van het nog te verwerven loon, hetzij maatregelen van tenuitvoerlegging voorzien worden, heeft *artikel 7* van het onderhavig wetsvoorstel tot doel de voormelde misbruiken uit te schakelen en de overdracht van loon of wedde op redelijke wijze te beperken tot het bedrag van elke in de overeenkomst voorziene afbetalingstermijn naar gelang de vervaldagen, behalve wat de vervallen termijnen en de kosten betreft.

Aldus wordt aan de koper, in geval van tenuitvoerlegging, ook de mogelijkheid geschonken zijn verdediging vóór het bevoegde rechtscollege te doen gelden en de eventuele tekortkomingen van de verkoper in te roepen.

VIII. — Voorwaarden van tussenkomst van financieringsorganismen.

Artikel 8 van het voorstel regelt de afstand aan derden van de rechten en rechtsvorderingen van de verkoper, die echter principieel verbonden blijft wat betreft de verplichtingen nopens het verkocht voorwerp. De bepalingen van het gelijk-luidend artikel 10 van het wetsvoorstel Janssens worden hier volkomen bijgetreden.

IX. — Territoriale bevoegdheid der rechtscolleges in zake geschillen.

Thans omvatten de overeenkomsten van verkoop op afbetaling, en dergelijke, doorgaans een beding waarbij voor de geschillen die uit de overeenkomst mochten ontstaan, rechtsmacht wordt toegekend aan de rechtbanken van het rechtsgebied waarin de woonplaats of de zetel van de verkoper of van het kredietorganisme dat de verrichting financiert, gevestigd is. De meeste kopers ondertekenen dergelijk rechtsgeldig beding zonder op dat ogenblik te beseffen dat het hun verdedigingsrecht soms in aanzienlijke mate kan krenken en hen er toe nopen, naar aanleiding van geschillen betreffende soms geringe bedragen, tot verplaatsingen die hun aan reiskosten en loonverlies dikwijls duurder komen te staan dan het verlies van het geding bij verstek.

Het beding komt dan ook ten slotte voor als een onrechtmatig drukingsmiddel door de verkoper of het financieringsorganisme op de koper uitgeoefend.

De wet dd. 20 April 1920 (*artikel 43bis*, 1, der wet dd. 25 Maart 1876 op de bevoegdheid en de aanleg in burgerlijke en handelszaken) is een

precité — de façon à laisser à l'acheteur la libre disposition de la plus grande partie de sa rémunération.

En insérant dans la loi du 16 août 1887 portant réglementation du paiement des salaires aux ouvriers, un article *2bis* décrétant la nullité absolue des clauses par lesquelles sont prévus d'avance soit l'abandon d'une partie importante du salaire à acquérir, soit des mesures d'exécution, *l'article 7* du présent projet de loi vise à éliminer les abus et à limiter, de façon raisonnable, la cession du salaire ou des appointements au montant de chacun des paiements différés prévus au contrat selon les échéances, sauf en ce qui concerne les termes échus et les frais.

Ainsi l'acheteur dispose, en cas d'exécution, de la possibilité de présenter sa défense devant le tribunal compétent et d'invoquer les manquements éventuels du vendeur.

VIII. — Conditions d'intervention d'organismes de financement.

L'article 8 de la présente proposition règle la cession aux tiers, des droits et actions du vendeur, qui reste toutefois tenu, en principe, aux obligations relatives à l'objet vendu. Les dispositions de *l'article 10* de la proposition de loi Janssens sont reprises intégralement dans notre proposition de loi.

IX. — Compétence territoriale des tribunaux en cas de litige.

Actuellement, les contrats de vente à tempérament et les conventions analogues contiennent une clause attribuant compétence, pour les litiges pouvant naître de la convention, aux tribunaux du ressort du domicile du vendeur ou du siège de l'organisme de crédit qui finance l'opération. La plupart des acheteurs signent pareille clause, d'ailleurs valable au point de vue juridique, sans réaliser qu'elle peut dans une mesure parfois importante compromettre leur droit de défense et les obliger, à l'occasion de litiges portant quelquefois sur des montants minimes, à des déplacements qui, à cause des frais de voyage et de la perte de salaire, seront pour eux souvent plus onéreux que la perte du procès par défaut.

Cette clause constitue manifestement un moyen de pression injustifiable exercé sur l'acheteur par le vendeur ou l'organisme de financement.

La loi du 20 avril 1920 (*article 43bis*, I, de la loi du 25 mars 1876 sur la compétence et le ressort en matière civile et commerciale) a déjà mis un terme à

dergelijk euvel reeds te keer gegaan in zake verzekeringsovereenkomsten, door uitsluitend bevoegdheid te verlenen aan de rechtbanken van de woonplaats van de verzekerde, wat betreft vorderingen tot betaling van achterstallige premiën.

Ter wille van de veelvuldige en klaarblijkende misbruiken welke uit de vrije keuze van de territoriale bevoegdheid der rechtbanken, in zake verkoopovereenkomsten op afbetaling, en dergelijke, gerezen zijn, dringt een gelijkaardige tussenkomst van de wetgever zich thans werkelijk op.

Artikel 9 van het onderhavig wetsvoorstel, door inlassing van een aanvullende bepaling onmiddellijk na paragraaf 1 van voormeld artikel 43*bis* der wet dd. 25 Maart 1876, strekt er toe de in 1920 aangenomen bepalingen ook tot de verkoop op afbetaling en dergelijke, uit te breiden.

Uit de vigerende bepalingen van paragraaf 2 van hetzelfde artikel 43*bis* van dezelfde wet volgt dat elke overeenkomst, afgesloten vóór het ontstaan van het geding, en strijdig met hetgeen thans bepaald zal worden bij de aldus aangevulde paragraaf 1, van rechtswege nietig zal zijn.

X. — Dwingend kenmerk van de reglementering.

Ten einde te vermijden dat de bepalingen van onderhavig wetsvoorstel door het aanwenden van sommige contractuele afwijkingsbedingen gevaar zouden lopen krachteloos te worden, komt het als voorzichtig voor bij de slotbepaling (artikel 10) te verklaren dat de onderhavige wettelijke beschikkingen van *openbare orde* zijn.

E. RONSE.

pareil abus en matière de contrats d'assurance, en rendant les tribunaux du domicile de l'assuré seuls compétents pour les actions en paiement des primes en souffrance.

En raison des nombreux abus flagrants que la libre élection de la compétence territoriale des tribunaux a engendrés en matière de contrats de vente à tempérament, l'intervention du législateur s'impose également pour la matière qui nous occupe.

L'article 9 de la présente proposition a pour but d'étendre à la vente à tempérament et aux ventes similaires l'application des dispositions votées en 1920, par l'insertion d'une disposition complémentaire, immédiatement après le paragraphe 1er de l'article 43*bis* précité de la loi du 25 mars 1876.

En vertu des dispositions du paragraphe 2 de l'article 43*bis* de la même loi, toute convention antérieure à la naissance du litige et contraire aux dispositions du paragraphe 1er ainsi complété, sera nulle de plein droit.

X. — Caractère obligatoire de la réglementation.

Afin d'éviter que les mesures prévues par la présente proposition de loi ne risquent d'être rendues inopérantes par l'emploi de certaines clauses contractuelles dérogatoires, il nous paraît prudent de déclarer dans un article final (article 10) que les présentes dispositions légales sont d'*ordre public*.

Wetsvoorstel houdende reglementering in zake verkoop op afbetaling.

EERSTE ARTIKEL.

Deze wet regelt enkel de verkoop op afbetaling en de daarmee gelijk te stellen modaliteiten van verkoop op krediet, zoals huurkoop, die roerende zaken van duurzame en huishoudelijke aard tot voorwerp hebben, waarvan de prijs tegen contanten 10.000 frank niet overschrijdt. Aankopen gedaan met het oog op het drijven van een handel of het uitoefenen van een beroep zijn echter uitgesloten.

ART. 2.

Elke bij artikel 1 dezer wet bedoelde verkoop moet het voorwerp uitmaken van een *geschreven overeenkomst*, welke steeds *verplicht* aanstipt :

1° de aard, de bestemming en de beschrijving van het verkocht voorwerp, met aanduiding van zijn fabrieksmerk en zijn fabrieksnummer;

2° het bedrag van de contante verkoopprijs van dat voorwerp;

3° de prijsverhoging, in een enig en gezamenlijk percentage en in absolute waarde uitgedrukt, verschuldigd ingevolge de werkelijk toegepaste intrest voor de krediet-, financierings- of huurkosten, de commissielonen, de administratie- en onderzoeks-onkosten en om het even welke andere vergoedingen;

4° het bedrag van de totale verkoopprijs op afbetaling of krediet;

5° het bedrag van het eerst betaald voorschot, of van de waarborg, dat nooit lager mag zijn dan 20 t. h. van de contante verkoopprijs;

6° het bedrag van het saldo en de data der overeengekomen vervalltermijnen van de gestelde afbetalingen;

7° de vermelding dat de overeenkomst verplicht onder de toepassing van onderhavige wet valt.

De overeenkomst, die aan de hierboven vermelde bepalingen niet mocht voldoen, heeft slechts uitwerking tot beloop van de op de nationale markt voor het verkocht voorwerp normaal tegen contanten gestelde verkoopprijs, die de rechter oppermachtig beoordeelt.

ART. 3.

Bij verkoop op afbetaling of daarmee gelijk te stellen modaliteiten van verkoop op krediet, moet elke aanduiding van de prijs van het te koop gesteld voorwerp, op merkbare en ondubbelzinnige wijze, het bedrag aanstippen van de verkoopprijs tegen contanten.

Proposition de loi portant réglementation en matière de vente à tempérament.

ARTICLE PREMIER.

La présente loi régit uniquement la vente à tempérament et les modalités de vente à crédit y assimilables, telles que les locations-ventes, ayant pour objet des effets mobiliers de caractère durable et à usage ménager, dont le prix au comptant ne dépasse pas 10.000 francs. Ne sont pas soumis à cette réglementation les achats effectués dans un but professionnel ou commercial.

ART. 2.

Toute vente visée par l'article 1er de la présente loi doit faire l'objet d'une *convention écrite*, qui mentionne *obligatoirement* :

1° la nature, la destination et la description de l'objet vendu, avec indication de sa marque de fabrique et de son numéro de fabrication;

2° le montant du prix de vente au comptant de cet objet;

3° la majoration de prix due pour l'intérêt réellement appliqué, pour les frais de crédit, de financement ou de location, les commissions, les frais d'administration et d'enquête et toutes indemnités généralement quelconques, cette majoration devant être exprimée à la fois en un pourcentage unique et global et en sa valeur absolue;

4° le montant du prix total de vente à tempérament ou à crédit;

5° le montant du premier acompte payé ou de la garantie, montant qui ne pourra jamais être inférieur à 20 p. c. du prix de vente au comptant;

6° le montant du solde et les dates d'échéance convenues pour les paiements stipulés;

7° la mention du fait que la convention est régie obligatoirement par les dispositions de la présente loi.

Tout contrat qui ne satisferait pas à ces dispositions ne sortira ses effets que jusqu'à concurrence du prix de vente normalement appliqué sur le marché national pour l'objet vendu au comptant, prix que le juge apprécie souverainement.

ART. 3.

En cas de vente au comptant ou de modalités de vente à crédit y assimilables, toute indication du prix de l'objet mis en vente doit mentionner, de façon visible et non équivoque, le montant du prix de vente au comptant.

ART. 4.

De verkoper heeft het recht zich, ingevolge een uitdrukkelijk beding van de overeenkomst, de eigendom voor te behouden van het verkocht voorwerp, tot volledige betaling van de koopprijs. In dit geval moeten de bewoordingen van dat beding in de tekst van de overeenkomst onderstreept worden. Ten opzichte van de derden kan de verkoper dat eigendomsvoorbehoud enkel invoeren, mits neerlegging, tegen ontvangstbewijs, van een afschrift van de verkoopovereenkomst, binnen de maand na haar datum, ter griffie van de rechtbank van koophandel van de woonplaats van de koper, waar het gedurende vijf jaar zal bewaard blijven en waar ieder belanghebbende er kennis kan van nemen zonder verplaatsing, of afschrift ervan kan bekomen.

ART. 5.

In de aan onderhavige wet onderworpen overeenkomsten zijn nietig :

1° alle bepalingen die een uitdrukkelijk ontbindende voorwaarde inhouden;

2° alle strafbedingen die de verkoper ertoe machtigen de reeds betaalde voorschotten op afbetaling te behouden;

3° alle bedingen die een forfaitair bedrag bepalen met het oog op schadeloosstelling in geval van niet-betaling der vervallen termijnen.

Bij niet-betaling van de prijs, verliest de koper het voordeel niet van de overeengekomen termijnen. In dat geval kan de ontbinding van de overeenkomst tegen hem slechts worden uitgesproken, zo de koper in gebreke van betaling is van ten minste twee opeenvolgende termijnen of van 20 t. h. van de koopprijs tegen contanten, en zijn verplichtingen niet heeft nageleefd binnen één maand na aanmaning bij aangetekend schrijven of bij deurwaardersexploot.

De vervallen termijnen blijven aan de verkoper verschuldigd tot op de werkelijke datum van het eventueel terugnemen door deze laatste van het voorwerp.

ART. 6.

Ingeval de teruggave van het voorwerp van de overeenkomst door de verkoper gevorderd wordt, heeft de koper recht op terugbetaling van het bedrag der door hem reeds verrichte betalingen, na aftrek van het bedrag dat de vermindering van de handelswaarde van de zaak vertegenwoordigt.

ART. 7.

Aan de wet dd. 16 Augustus 1887, de betaling van het loongeld aan de werklieden regelende, wordt een artikel 2bis toegevoegd luidende als volgt :

« Artikel 2bis. — In de overeenkomsten van verkoop op afbetaling en de daarmede gelijk te stellen

ART. 4.

Le vendeur a le droit de se réserver, en vertu d'une clause expresse du contrat, la propriété de l'objet vendu jusqu'à complet paiement du prix d'achat. Dans ce cas, les termes de cette clause doivent être soulignés dans le texte du contrat. Le vendeur ne pourra opposer aux tiers cette réserve de propriété que moyennant dépôt, contre récépissé, d'une copie du contrat de vente, dans le mois de sa date, au greffe du tribunal de commerce du domicile de l'acheteur, où cette copie sera conservée pendant cinq ans et où tout intéressé pourra en prendre connaissance, sans déplacement, ou en obtenir copie.

ART. 5.

Sont nulles, dans les conventions régies par la présente loi :

1° toutes clauses contenant un pacte comissoire exprès;

2° toutes clauses pénales autorisant le vendeur à retenir les acomptes déjà payés;

3° toutes clauses fixant forfaitairement une somme payable en dommages et intérêts en cas de non-paiement des termes échus.

En cas de non-paiement du prix, l'acheteur ne perd pas le bénéfice des termes convenus. Dans ce cas, la résiliation du contrat ne peut être prononcée contre lui, sauf si le preneur est en défaut de paiement d'au moins deux termes successifs ou de 20 p. c. du prix de vente au comptant et s'il n'a pas exécuté ses obligations un mois après une mise en demeure par lettre recommandée à la poste ou par exploit d'huissier.

Jusqu'à la date effective de la reprise éventuelle de l'objet par le vendeur, les termes échus restent dus à celui-ci.

ART. 6.

Si la restitution de l'objet de la convention est réclamée par le vendeur, le preneur a droit au remboursement du montant des paiements qu'il a effectués, après déduction de la somme représentant la diminution de la valeur marchande de la chose.

ART. 7.

La loi du 16 août 1887, portant réglementation du paiement des salaires aux ouvriers, est complétée par un article 2bis ainsi conçu :

« Article 2bis. — Dans les contrats de vente à tempérament et les modalités de vente à crédit

modaliteiten van verkoop op krediet, zijn volstrekt nietig de maatregelen van tenuitvoerlegging, volgens een andere procedure dan die van Boek V van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, op het loon, het commissieloon, de wedde, de vergoeding of de werklozensteun van werklieden, dienstboden, bedienden en klerken bedoeld bij de artikelen 1 en 2, daarin begrepen de landbouwarbeiders, de huisarbeiders en de werklieden die bij hun werkgever gevoed en gehuisvest worden. Is eveneens volstrekt nietig de in dezelfde voorwaarden op voorhand gedane afstand of overdracht, waarvan de uitwerkselen niet zouden beperkt zijn tot het bedrag van elke voorziene afbetalings termijn en zulks naar gelang van de vervaldagen, behalve wat de vervallen termijnen en de kosten betreft. »

ART. 8.

De contracterende partijen kunnen overeenkomen nopens de afstand aan derden van al de rechten en rechtsvorderingen van de verkoper, die uit hun overeenkomst voortspruiten. De verplichtingen betreffende het verkocht voorwerp blijven evenwel, behoudens strijdig beding, ten laste van de verkoper. In dat geval kunnen de betwistingen betreffende het voorwerp de rechten van de overnemer niet schaden, behoudens verhaal van de koper tegen de verkoper. Er wordt niet afgeweken van het gemeen recht en van de vrijheid voor de overnemer zijn rechten aan derden af te staan.

ART. 9.

Na de vijfde alinea van paragraaf 1 van artikel 43bis der wet dd. 25 Maart 1876, houdende Titel I van het voorafgaand Boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, wordt volgende alinea ingelast :

« Inzake verkopen op afbetaling of dergelijke, financiering van dergelijke verkopen en wisselbriefverrichtingen in verband met zulke verkopen, wordt elke op grond hiervan door of tegen de koper ingestelde eis aanhangig gemaakt bij het bevoegd rechtscollege van het rechtsgebied waarin de koper zijn woonplaats heeft. »

ART. 10.

De bepalingen van deze wet zijn van openbare orde.

E. RONSE,
C. PHOLIEN,
M. ORBAN,
J. CUSTERS,
J. JESPERS,
P. DE SMET.

y assimilables, sont entachées de nullité absolue, toutes mesures d'exécution autres que celles prévues au Livre V du Code de Procédure Civile, sur les salaires, commissions, appointements, indemnités ou allocations de chômage des ouvriers, gens de service, employés et commis dont il est question aux articles 1 et 2, y compris les ouvriers agricoles, les travailleurs à domicile et les ouvriers qui sont logés et nourris chez leur employeur. Sont également entachées de nullité absolue, toutes délégations ou cessions consenties d'avance dans les mêmes conditions et dont les effets ne seraient pas limités au montant de chaque terme prévu et ce, au fur et à mesure des échéances, sauf en ce qui concerne les termes échus et les frais. »

ART. 8.

Les parties contractantes peuvent convenir de la cession à des tiers de tous les droits et actions du vendeur, nés de leur convention. Toutefois, sauf stipulation contraire, les obligations relatives à l'objet vendu restent à charge du vendeur. Dans ce cas, les contestations qui concernent l'objet ne peuvent préjudicier aux droits du cessionnaire, sauf recours de l'acheteur contre le vendeur. Il n'est pas dérogé au droit commun et à la liberté pour le cessionnaire de céder ses droits à des tiers.

ART. 9.

Après le cinquième alinéa du paragraphe 1er de l'article 43bis de la loi du 25 mars 1876, contenant le titre Ier du Livre préliminaire du Code de Procédure civile, il est inséré un alinéa ainsi libellé :

« En matière de ventes à tempérament ou de ventes analogues, de financement de pareilles ventes et d'opérations portant sur des lettres de change relatives à ces ventes, toute demande émanant de l'acheteur ou dirigée contre lui est portée devant la juridiction compétente du domicile de l'acheteur. »

ART. 10.

Les dispositions de la présente loi sont d'ordre public.